

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПОСТТРАЖДАЛИХ УНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Мельниченко О.А., Моїсєнко Л.В., ХНМУ, Харків

Багатовікові претензії Росії щодо контролю над територією України нині знайшли своє втілення в анексії Криму, тимчасовій окупації частини території Донецької та Луганської областей (2014 р.) і повномасштабній військовій агресії (2022 р.). Останнє супроводжується «масштабним руйнуванням військових об'єктів (аеродроми, військові бази, склади зброї та боєприпасів), промислових підприємств, об'єктів критичної інфраструктури, житлових будинків й інших цивільних об'єктів тощо; буденним також є мародерство, гвалтування, депортація та вбивства мирного населення» [4, с. 137]. Звісно, означені події не можуть залишити нікого байдужим, а тому представники публічної влади, бізнесу, волонтери й іноземні партнери спрямовують усі доступні ресурси на потреби як військових, так й інших осіб, які безпосередньо постраждали від військової агресії. З 24 лютого 2022 р. «майданчиком» запеклих боїв стала значна частка території України, а її решта – об'єктом регулярних обстрілів і ракетних ударів; як наслідок – кратно (порівняно з 2014 р.) зросло число осіб, які зазнають страждань унаслідок каліцтва, травм і поранень, гвалтувань і катувань, перебування у полоні та/чи окупації, втрати рідних людей та статків (житло, майно...), вимушеного внутрішнього/зовнішнього переселення та примусової депортації. За таких умов зростає значущість **медико-соціальної реабілітації постраждалих** – комплексу заходів, спрямованих на покращання якості життя (передусім, мінімізації психічних і фізичних страждань, а також імовірності інвалідизації) й пришвидшення ресоціалізації (повернення до активного соціального життя та виконання службових обов'язків) таких осіб, що «забезпечується за рахунок відновлення їхнього фізичного, психічного та соціального здоров'я» [5, с. 23]. «Реабілітацію має проводити мультидисциплінарна бригада, склад якої залежить від стану постраждалого.

Зазвичай до бригади входять лікар-спеціаліст, медсестра, кінезітерапевт, ерготерапевт, логопед, психолог, пацієнт, члени його сім'ї чи особи, які доглядають за пацієнтом» [3, с. 65]. При цьому слід дотримуватись таких принципів: «комплексності, мультидисциплінарності, етапності, наступності, безперервності, створення сприятливого середовища» [2, с. 105], доцільності, обґрунтованості, достатнього ресурсного забезпечення та належного його використання, індивідуального характеру побудови реабілітаційної програми.

Кожна категорія постраждалих потребує специфічного (почасти, індивідуального) підходу до реабілітації, що відрізняється методами, засобами, тривалістю, вартістю та інституціональним забезпеченням. Означене, зрештою, й обумовлює актуальність даного дослідження.

Передусім слід зазначити, що Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство соціальної політики України, Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції (у межах своїх компетенцій) використовують правові, економічні, соціально-психологічні, організаційні та правові механізми публічного управління для забезпечення медико-соціальної реабілітації осіб, постраждалих від військової агресії. Залучення інших інституцій обумовлено категорією постраждалих:

– військові, які зазнали поранень і бойових травм «в гострому, післягострому та довготривалому реабілітаційних періодах отримують безоплатну високоспеціалізовану медичну допомогу зі застосуванням високотехнологічного обладнання та спеціалізованих медичних процедур високої складності (у т.ч. протезування) у стаціонарних (військово-медичних клінічних центрах, закладах охорони здоров'я державної й комунальної власності та ін.); у післягострому й довготривалому періодах поранені проходять реабілітацію виключно в санаторно-курортних закладах ЗСУ, а у довготривалому періоді – в амбулаторних умовах» [1, с. 189]; «є складовою частиною лікувального процесу й інколи починається ще в процесі евакуації з зони бойових дій» [3, с. 64]; тривалість і складність реабілітації залежить від специфіки поранення та/чи бойової травми (нетяжке, тяжке, вкрай тяжке);

– військові та цивільні, які перебувають у важкому психічному стані (тривога, депресія, стресовий розлад, підвищена збуджуваність, уникнення ...), що є результатом одиночної чи повторюваної події, котра травмує психіку, потребують спеціалізованої психологічної (а почасти, психіатричної) допомоги, яку можуть надавати фахівці (психологи, психотерапевти, психіатри) медичних закладів усіх форм власності (у т.ч. центрів соціально-психологічної реабілітації населення), задля «корекції (нормалізації) психоемоційного статусу пацієнта, формування його раціонального ставлення до лікування, лікарських рекомендацій, виконання реабілітаційних заходів» [6, с. 60]; тривалість і складність реабілітації залежить від особистісних характеристик, статі, віку, природи та тяжкості психічного стану, підтримки близьких тощо.

Зрештою слід зазначити, що медико-соціальна реабілітація має за мету нормалізацію психоемоційного стану та пристосування до обмежень фізичного стану організму пацієнтів, а у випадках з постраждалими від військової агресії – є ще і виявом турботи про таких осіб. Запорукою успіхів у цій царині є не лише наполегливість і працездатність пацієнтів (для «відновлення тіла й душі» необхідні істотні зусилля) та професіоналізм лікарів і медперсоналу, необхідне ресурсне (що значною мірою є компетенцією органів публічного управління) та інституціональне забезпечення цього процесу. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення результативності публічного управління подальшим розвитком вітчизняної сфери охорони здоров'я в умовах військового стану та збереження ймовірності військової агресії.

Список використаних джерел:

1. Бабов К.Д., Хоменко І.П., Тертишний С.В., Бабова І.К., Вастьянов Р.С. Організація етапної реабілітації військовослужбовців з вогнепальними дефектами м'яких тканин на рівнях надання медичної допомоги. *Медичні перспективи*. 2021. Т. 26. № 4. С. 188–195.

2. Волошин П.В., Марута Н.О., Шестопалова Л.Ф., Лінський І.В. Принципи медико-психологічної реабілітації осіб, які постраждали під час

виконання службових обов'язків в Україні. *Український вісник психоневрології*. 2015. Т. 23. Вип. 2. С. 105.

3. Іващенко С.Н., Шахліна Л.Я., Лазарева О.Б. Особливості побудови фазової моделі фізичної реабілітації військовослужбовців, що постраждали внаслідок бойових дій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. (Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт))*. 2016. Вип. 3. С. 63–67.

4. Мельниченко О.А. Концептуальні засади Стратегії післявоєнної відбудови України. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / у 3 т., 15–28 квітня 2022 р. Київ: ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. Т. 3. С. 137–140.*

5. Мельниченко О.А., Образцова Н.О., Пономаренко О.В. Необхідність належної медико-соціальної допомоги учасникам бойових дій: нагальна вимога для сучасної України. *Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення: матеріали II наук.-практ. конф. з міжнар. уч., 24 жовтня 2019 р. Харків: Вид-во ХНМУ, 2019. С. 23–26.*

6. Тесленко Ю.В., Тесленко М.М., Катеренчук І.П. Фізична та реабілітаційна медицина в Україні: основні принципи та напрямки, шляхи удосконалення реабілітаційної допомоги. *Вісник проблем біології і медицини*. 2019. Вип. 2. С. 58–63.

ЗАЯВКА

на участь у V науково-практичній конференції з міжнародною участю
«Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення» –
27 жовтня 2022 р. – Харків (Харківський національний медичний університет)

Прізвище, ім'я, по-батькові автора	Мельниченко Олександр Анатолійович
Науковий ступінь	доктор наук з державного управління
Вчене звання	професор
Організація	Харківський національний медичний університет
Посада	професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
Прізвище, ім'я, по-батькові автора	Моїсєнко Лідія Володимирівна
Організація	Харківський національний медичний університет
Посада	інтерн
Назва доповіді	Інституціональне забезпечення медико-соціальної реабілітації постраждалих унаслідок військової агресії
Назва (номер) секції	7. Публічне управління у сфері охорони здоров'я
Контактна поштова адреса	пр. Науки, 4, м. Харків, 61022, Україна
Контактний телефон	(050) 162-73-50
E-mail	mel_doc@ukr.net
Форма участі в роботі конференції	публікація тез та очна участь в роботі конференції
Потреба в сертифікаті учасника	так